

MERVI J. HILTUNEN, KATI PITKÄNEN, MIA VEPSÄLÄINEN,
ANTTI REHUNEN JA PETRI SHEMEIKKA

Kylämökkeily-ympäristöt maaseutualueilla

Mökkeilyyn kohdistetaan paljon positiivisia odotuksia alueiden kehittämisessä. Vapaa-ajan asumista pidetään yhtenä maaseudun elinvoimaisuuden turvaajista, ja mökkeilyn edistämisen nähdään olevan keskeinen osa monen maaseutukunnan kehittämistä (TEM 2014; Pyy 2014). Samalla perinteisen, pitkälti taajamien ulkopuolelle sijoittuvan vapaa-ajan asumisen vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen ja ympäristöön voivat olla myös kielteisiä. Sen on katsottu aiheuttavan yhdyskuntarakenteen hajautumista, ympäristöhaittoja ja taloudellisia kustannuksia, jotka liittyvät muun muassa infrastruktuurin rakentamiseen ja ylläpitoon, rakennusvalvontaan, palveluiden järjestämiseen, jätehuoltoon ja kaavoituspaineisiin. (Ympäristöministeriö 2005; Koski 2007; Hiltunen 2007; Rytönen & Kirkkari 2010; Hiltunen ym. 2013.) Viime aikoina onkin nostettu esiin tarve kehittää vapaa-ajan asumisen kannalta vetovoimaisia alueita myös ranta-alueiden ulkopuolelle ja integroida mökkeily nykyistä tiiviimmin osaksi olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta (Ympäristöministeriö 2005; Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2007; Sihvonen ym. 2013).

Tässä katsauksessa tarkastellaan kylämökkeilyä Suomessa. Kylämökkeily määritellään kyliin ja taajamiin tai niiden välittömään läheisyyteen sijoittuvaksi vapaa-ajan- tai kakkosasumiseksi (Vepsälä-

nen & Rehunen 2009). Kylämökkeily voi olla vanhojen rakennusten uusiokäyttöä vapaa-ajan asuntoina tai lähtökohtaisesti vapaa-ajan asuinrakennuksiksi rakennettujen mökkien käyttöä. Kylämökkejä on sekä maaseudulla että kaupungeissa. Tässä yhteydessä tarkastellaan erityisesti maaseudun kyliin ja taajamiin keskittynyttä omistusmökkeilyä. Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty vuokra- mökkeily ja siirtolapuutarhat, joita voidaan pitää omana erityisenä vapaa-ajan asumisen muotonaan.

Kylämökkeily on tutkimusta varten kehitetty termi, jonka avulla voidaan tarkastella vapaa-ajan asumiseen liitettyjä odotuksia ja tavoitteita ympäristöhallinnon ja aluekehityksen näkökulmista. Termi mökki käsitetään synonyymiksi vapaa-ajan- tai kakkosasunnolle. Vaikka kyliin tai etenkin kaupunkimaisiin taajamiin sijoittuvat vapaa-ajan- tai kakkosasunnot eivät välttämättä fyysisesti muistuta mökki-termin herättämiä mielikuvia, sen käyttöön on päädytty termin lyhyiden, yleisen ymmärrettävyyden ja kattavuuden vuoksi. Mökki-nimitystä käytetään hyvin monen tyyppisistä rakennuksista, ja termillä ”mökkeily” viitataan laajasti sekä loma-aikoihin rajoittuvaan oleskeluun että pidempiaikaiseen kakkosasumiseen.

Kylämökkeily on osa laajaa vapaa-ajan asumisen ilmiötä, joka muuttuu jatkuvasti niin kulttuurisesti kuin alueellisestikin (Aho & Ilola 2006; Hirvonen & Puustinen 2008; Pitkänen & Vepsä-

läinen 2008; Ahlqvist ym. 2008; Nieminen 2009; Pitkänen 2011; 2012; 2013; Hiltunen ym. 2013; Tiihonen 2013; Rinne-Koski & Rantanen 2014; Kietäväinen & Tuulentie 2014). Keskeinen muutostrendi on vapaa-ajan asumisen muuttuminen kesäkauteen painottuvasta vaatimattomasta mökkeilystä ympärivuotiseksi vapaa-ajan- ja kakkos-asumiseksi, jota leimaavat yhä pitenevät oleskeluajat maaseudulla ja jopa muuttaminen mökille vakituisesti asumaan. Vapaa-ajan asuminen myös eriytyy alueellisesti ja kaupunkien läheinen maaseutu ruuhkautuu, jolloin uusien mökkien rakentamisen paine leviää yhä kauemmas asutuskeskittymistä. Samanaikaisesti vapaa-ajan asumisessa tapahtuu keskittymistä vetovoimaisiin luonto- ja harrastuskohteisiin. Suurin osa uusista mökeistä rakennetaan nykyisin matkailukeskusten yhteyteen. Vapaa-ajan asuminen myös moninaistuu ja uudet mökkeilyn muodot, kuten yhteis- ja osanomistus ja liikuteltavat mökit kasvattavat suosiotaan. Yhä useampi suomalainen kotitalous omistaa useamman kuin yhden vapaa-ajan asunnon. Rantamökin lisäksi saatetaan omistaa mökki tai lomaosake matkailukeskuksesta tai ulkomailta.

Kylämökkeilyn tutkimuksen tarve kytkeytyy yhteiskunnallisesti maaseudun elinvoimaisuuden, yhdyskuntarakenteen kehityksen ja vapaa-ajan asumisen ympäristövaikutusten kysymyksiin. Suomalaisissa maaseutukunnissa on jouduttu etsimään ratkaisuja haja-asutusalueiden autoitumisen ohella yhä useammin myös taajama-alueiden väestökadon aiheuttamiin ongelmiin. Monissa kunnissa on muun muassa kuntaliitosten myötä entistä ajankohtaisempaa etsiä uusia käyttömuotoja tyhjenevälle rakennus- ja asuntokannalle. Monilla alueilla yhtenä ratkaisuna näihin pulmiin on nähty paitsi uusien vakituisen asukkaiden myös vapaa-ajan asukkaiden houkuttelu alueelle. Kylämökkeilyn edistämällä voidaan tavoitella maaseudun yhdyskuntarakenteen eheyttämistä ja mökkeilyn positiivisten vaikutusten kasvua. Näihin kuuluvat palveluiden käyttö ja sosiaalinen kanssakäyminen maaseutualueilla. Asuessaan lähellä paikallisia palveluita kylämökkeilijät todennäköisesti hyödyntävät niitä muita vapaa-ajan asukkaita enemmän ja tukevat samalla yritysten ja julkisten palveluiden säilymistä alueella (Rehunen ym. 2012;

Rinne-Koski & Rantanen 2014).

Mökkeily maaseudun kylissä ja taajamissa voidaan nostaa omaksi vapaa-ajan asumisen kehityskulukseen. Tässä katsauksessa tarkastelemme kylämökkeilyalueiden vetovoimaisuutta vapaa-ajan asumisen ympäristöinä ja selvitämme, millaisiin kyliin, taajamiin ja ympäristöihin kylämökkeily erityisesti suuntautuu. Taustoitamme kotimaisen ja kansainvälisen mökkeilytutkimuksen valossa, millaisilla alueellisilla tekijöillä on nähty olevan vaikutusta vapaa-ajan asumisen vetovoimaisuudelle ja miksi vapaa-ajan asukkaat hakeutuvat tietyn tyyppisille alueille. Tutkimusaineiston analyysin avulla etsimme syitä kylämökkeilyalueiden vetovoimaisuuteen, paikannamme vetovoimaisia alueita ja tyypittemme vetovoimaisia kylämökkeilyympäristöjä. Aineistoanalyysit on tehty osana ”Ehdyttävä kylämökkeily? Vapaa-ajan asuminen maaseudun kylissä ja taajamissa”-tutkimushanketta (2009–2010).

Vapaa-ajan asumisen alueellisia eroja ja vetovoimatekijöitä

Yleisesti ottaen vapaa-ajan asuminen ei jakaudu maantieteellisesti tasaisesti, vaan kysyntä keskittyy tietyn tyyppisille alueille. Kysynnän taustalla vaikuttavat monet tekijät, joista keskeisimpiä ovat luonnonmaantieteelliset olosuhteet, liikenteellinen saavutettavuus sekä kiinteistön ja maan arvo (Hall & Müller 2004; Gallent ym. 2005). Vapaa-ajan asumisen kysyntä kaikkialla maailmassa kohdistuu ennen kaikkea luonnonoloiltaan houkutteleville ja maise-mallisesti vetovoimaisille alueille, kuten vesistöjen äärelle ja vuoristoseuduille. Tällaiset mukavuusmaisemat (amenity landscapes) sijaitsevat useimmiten maaseudulla, ja tiheimmin ”mökittyneet” alueet ovat kaupunkien läheisellä maaseudulla (urban hinterlands) (Hall & Müller 2004). Maiseman laadun ohella myös harrastusmahdollisuudet sekä alueen status- tai symboliarvo vetävät vapaa-ajan asumista puoleensa (Müller 2004a, 2004b).

Yhä useammin harrastusmahdollisuudet ohjaavat mökkirakentamista ja mökkeilymotiivit ovat muuttuneet yhä turistikemmiksi (Müller 2004b; Pitkänen & Vepsäläinen 2005; Tuulentie 2007). Valtaosa uusien mökkien rakentamispaineista kes-

kittyy nykyisin matkailukeskuksiin. Nämä niin kutsutut hot spot -alueet (Müller 2004b, 2005; Vuoristo & Vesterinen 2009) ovat mökkirakentamisen suhteen tiiviitä, jopa urbaania yhdyskuntarakennetta muistuttavia alueita, joiden vetovoima perustuu usein luonnonmaantieteellisiin ominaisuuksiin ja sopiviin ilmasto-olosuhteisiin tai tiettyntyyppisiin harrastusaktiviteetteihin ja matkailutarjontaan, kuten lasketteluun, hiihtoon, patikointiin tai golfin pelaamiseen. Matkailukeskuksen vetovoima ja mökkirakentaminen voivat perustua myös alueelle varta vasten rakennettuun matkailuinfrastruktuuriin, esimerkiksi kylpylätoimintoihin tai hyvinvointi- ja liikuntamatkailuun. Tällöinkin alueen houkuttimena ovat usein luontoon ja maisemaan liittyvät ominaisuudet ja arvot.

Suomessa vapaa-ajan asuminen on levinnyt vuosikymmenien saatossa maantieteellisesti varsin laajoille ja erilaisille alueille. Vapaa-ajan asumisen levinneisyyteen ja alueellisuuteen ovat vaikuttaneet luonnonolosuhteiden ja mukavuusmaisemien ohella myös monet yhteiskunnalliset muutokset, etenkin 1960-luvulta lähtien jatkuneet maatalouden rakennemuutos, maaltamuutto ja kaupungistuminen. Jo useiden vuosikymmenien ajan kaupunkilaistuneet suomalaiset ovat palanneet lomakautena suvun juurille maaseudulle. Mökkeilyä on myös edistetty poliittisesti, sillä Suomessa vallitsee vankka periaatteellinen kannatus sille, että maaseutu säilyy elinvoimaisena. Lisäksi liikenneinfrastruktuuri tukee vapaa-ajan asumisen leviämistä, sillä kehittynyt liikennejärjestelmä ja kohtuullisen tiheä ja hyväkuntoinen tieverkko tarjoavat kaupunkilaisille kiinteän yhteyden maaseutuun (Aho & Ilola 2004; 2006).

Vapaa-ajan asutus on Suomessa keskittynyt maisemallisesti houkutteleville alueille Järvi-Suomeen, rannikolle ja saaristoon sekä Lapin, Vaara-Suomen ja Keski-Suomen matkailukeskuksiin (Pitkänen 2011; Hiltunen & Rehunen 2014). Vastaavasti esimerkiksi Ruotsissa mökkeily keskittyy Tukholman saaristoon ja rannikolle, länsirannikon tuntumaan sekä suurimpiin matkailukeskuksiin Länsi- ja Pohjois-Ruotsissa. Monissa muissa maissa vapaa-ajan asuminen on yhdyskuntarakenteeltaan tiiviimpää (Hall & Müller 2004; Gallent ym. 2005; Roca 2013) kuin Suomessa, jossa rantara-

kentaminen on ollut verrattain vapaata, mökkitonit usein suuria ja mökit tyyppillisesti rakennettu etäälle naapurista. Muissa Pohjoismaissa mökkeily on usein keskittynyt esimerkiksi saaristolais- tai vuoristokyläin tai kylämäisiin ryppäisiin vetovoimaisten luontokohteiden tai kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusmiljöiden yhteyteen.

Tutkimusaineistot ja -menetelmät

Kylämökkeilyn alueellisessa rajaamisessa on käytetty ympäristöhallinnon yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän (YKR) taajama-, kylä- ja pienkylä-alueiden rajauksia (Helminen & Ristimäki 2008). YKR-aluejaot perustuvat 250 metrin tilastoruuuihin, joita on yhdistetty yhtenäisiksi alueiksi asutuksen ja rakentamistiheyden perusteella. Kyläalueiksi valikoituvat alueet, joissa yhden tilastoruudun ja sitä ympäröivien kahdeksan ruudun rakennusten yhteenlaskettu lukumäärä on vähintään kuusi. Kylämökkeilyalueiksi on rajattu maaseudun taajamat, kylät ja pienkylät sekä niitä ympäröivä kylätoiminnan vaikutusalue (reunavyöhyke) 500 metrin etäisyydellä. Maaseudun kylämökkeilyalueiksi määrittyvät pienkylät, kylät, pienen asuintaajamat, kirkonkylätaajamat ja pikkukaupunkitaajamat (Taulukko 1). Kylämökkietoina on käytetty Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän (VTJ) vapaa-ajan asuntoja koskevia rakennus- ja koordinaattitietoja, jotka on yhdistetty YKR tietokantaan. Tämän katsauksen aineisto perustuu vuoden 2008 tietoihin.

Koko Suomessa kylissä, taajamissa tai niiden 500 metrin reunavyöhykkeellä sijaitsee noin 132 000 mökkiä. Näistä mökeistä maaseudun kylämökkeilyalueiden mökkejä eli kylämökkejä on noin 116 000 kappaletta eli noin 24 prosenttia kaikista Suomen mökeistä. Kaupunkiseututaajamissa tai niiden 500 metrin reunavyöhykkeellä vapaa-ajan asuntoja on 16 000, mikä vastaa noin 3 prosenttia kaikista mökeistä. Kylämökkialueita on aineistoanalyysin perusteella yhteensä 5 569. Suomessa oli Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuoden 2008 lopulla kaikkiaan 481 700 kesämökkiä (Tilastokeskus 2009).

Tässä katsauksessa tarkastellaan aineistolähtöisesti, millä kriteereillä erilaisia kylämökkeilyalueita Suomessa voidaan tunnistaa ja vertailla. Katsaus

TAULUKKO 1. Kyliin ja taajamiin ja niiden välittömään läheisyyteen sijoittuvat vapaa-ajan asunnot

ALUETYYPPI	Alueiden lukumäärä	Mökkien lukumäärä
Pienkylät (20–30 as.)	2162	25 100
Kylät (vähintään 40 as.)	2821	69 800
200–999 asukkaan pienet asuintaajamat	338	10 600
1 000–4 999 asukkaan kirkonkylätaajamat	195	7 000
5 000–14 999 asukkaan pikkukaupunkitaajamat	53	3 200
KYLÄMÖKKEILY YHTEENSÄ	5 569	115 700
Mökkeily kaupunkiseutujen keskustaajamissa ja lähitaajamissa	153	16 200
YHTEENSÄ	5722	131 900

perustuu noin sadan suositun kylämökkeilyalueen lähempään tarkasteluun.

Vetovoimaisten kylämökkeilyalueiden tunnistaminen

Alueellisen vetovoimaisuuden kriteereitä

Kuten edellä käy ilmi, Suomessa ja maailmalla on pyritty selittämään mökkeilyalueiden vetovoimaisuutta lähinnä luonto- ja maisematekijöillä. Vähemmän on analysoitu, mitä vetovoimaisuudella itse asiassa tarkoitetaan ja miten sitä voidaan mitata. Tässä tutkimuksessa olemme päätyneet tarkastelemaan kylämökkeilyn alueellista vetovoimaisuutta usean eri kriteerin perusteella.

Alueen vetovoimaisuuden mittarina käytetään usein alueella sijaitsevien vapaa-ajan asuntojen

määrää. Kesämökkien määrä tässä tutkimuksessa muodostetuilla kylämökkeilyalueella vaihtelee välillä 0–778. Kymmenen mökkimäärältään suurinta kylämökkeilyaluetta ovat Kittilän Sirkka, Turun Kaksikerta, Kolarin Äkäslompolo, Nilsiä Tahko, Lohjan Vanhakylä, Kuusamon Ruka, Kalajoen keskusta, Nokian Tottijärvi, Lappajärven Karvalan kylä ja Siuntion kirkonkylä. Näillä alueilla mökkejä on yli 300. Yksistään mökkien lukumäärä tietyllä kylämökkeilyalueella ei kuitenkaan vielä välttämättä kerro alueen suosiosta. Maapinta-alaltaan laajemmissa ja asukasluvultaan suuremmissa taajamissa mökkejä on keskimääräisesti pienempiä kyläalueita enemmän. Pinta-alan vaikutuksen pois-sulkemiseksi on syytä tarkastella vetovoimaisuuden kriteerinä myös mökkitiheyttä. Kylämökkeilyalueiden keskimääräinen mökkitiheys on hieman yli neljä mökkiä neliökilometrillä. Kaikkein tiheimmällä alueella, Kotkan Haapasaarissa, mökkejä on neliökilometrillä jopa 157. Näin tiheet alueet ovat kuitenkin poikkeuksia: yli 50 mökkiä neliökilometrillä on vain noin 10 alueella, Haapasaaren ohella Pietarsaaren Varvetissa, Luvian Verkkorannassa, Turun Kaksikerrassa (erityisesti Niemenkulmassa ja Sampassa), Sipoon Simsalössä, Kuopion Saaristokaupungissa, Kittilän Sirkassa ja Kolarin Äkäslompolossa.

Usein käytetty mökkeilyn alueellista merkitystä kuvaava indikaattori on mökkien ja vakituisten asuntojen suhde sekä ulkopaikkakuntalaisten mökkiläisten määrä. Erittäin merkityksellisenä mökkeilyä pidetään alueilla, joilla vapaa-ajan asuntoja ja asukkaita on enemmän kuin vakituksia asukkaita ja joilla ulkopaikkakuntalaiset mökkeilijät moninkertaistavat alueen asukasluvun mökkikausina. Koska tässä tutkimuksessa kohteena ovat kylät ja taajamat, joissa vakituinen asutus saattaa keskittyä myös kerros- ja rivitaloasuntoihin, kesämökkien lukumäärä suhteutetaan asuttuihin huoneistoihin. Keskimääräisellä kylämökkeilyalueella mökkejä on hieman yli puolet vakituksista asuttujen huoneistojen lukumäärästä (0,56). Nilsiä Tahkolla ja Pöytyän kuntaan kuuluvan Yläneen Pehkurannan ja Kalikan alueella on mökkejä yli kymmenen kertaa enemmän kuin asuttuja huoneistoja. Erityisen paljon mökkejä suhteessa vakituksista asuttuihin huoneistoihin on myös Pietarsaaren Varvetissa ja Fäbodassa, Pyhäjoen

Etelänkytän ranta-alueilla, Luvian Verkkorannassa, Lopen Räyskälässä sekä Naantalin Kolkanlahden ympäristössä.

Mökkien nykyisen määrän ja merkittävyyden ohella alueen vetovoimaisuudesta kertoo myös mökkien määrän viimeaikainen kehitys. Tässä tutkimme viimeaikaista kehitystä tarkastelemalla vuosina 2000–2007 valmistuneiden mökkien määrää. Kylämökkeilyalueille valmistui 2000-luvulla kaikkiaan noin 7 000 mökkiä. Enimmillään uusia mökkejä valmistui 320 kappaletta Kolarin Äkäslompoloon. Lisäksi yli 300 mökkiä valmistui Kittilän Sirkkaan ja Nilsiän Tahkolle. Yli 100 mökkiä valmistui Kalajoelle, Kolarin Ylläsjärvelle ja Kuusamon Rukalle. Yli puolelle kylämökkeilyalueista ei ole 2000-luvulla rakennettu yhtään mökkiä.

Uudisrakentaminen ei ole kuitenkaan ainoa tapa, jolla alueen mökkikanta voi lisääntyä, ja on myös huomioitava, että mökkikanta voi vähentyä. Tämän vuoksi on syytä tarkastella uudisrakentamisen ohella myös mökkien määrän muutosta 2000-luvulla (vuosina 2000–2007). Mökkimäärän muutos suhteessa kasvuun oli pitkälle samansuuntainen uudisrakentamisen kanssa. Mökkimäärä lisääntyi yli sadalla vain edellä mainituilla kuudella alueella ja yli kymmenellä noin 50 alueella. Suurimmalla osalla alueista mökkimäärä pysyi samana tai väheni. Uudisrakentamisen ohella mökkimäärän kasvua selittää rakennusten käyttötarkoituksen muutos vakituudesta asuinkäytöstä vapaa-ajan asumiseen. Joskus mökkien määrän muutoksen taustalla voivat olla myös kuntakohtaiset rekisterien tarkastukset tai päivitykset. Alueita, joilla mökkien määrä on lisääntynyt huomattavissa määrin jollain muulla tapaa kuin uudisrakentamisella, on kuitenkin vähän. Vain 13 alueella mökkien määrä on kasvanut vähintään kymmenellä ilman että uudisrakentaminen huomioidaan.

Vetovoimaisuuteen vaikuttavien tekijöiden yhteisvaihtelu

Kylämökkeilyalueiden vetovoimaisuudesta kertovat etenkin korkea mökkien määrä ja tiheys, mökkimäärän kasvu sekä mökkien määrä suhteessa vakituiseen asutukseen. Vertailemalla näiden tekijöiden vaihtelua kylämökkeilyalueiden erilaisiin

ominaisuuksiin pystytään selvittämään eri tekijöiden ja ominaisuuksien mahdollisia vaikutuksia alueiden vetovoimaisuuteen. Oheisessa taulukossa on laskettu korrelaatiokertoimia ja yhteisvaihtelua eri tekijöiden välille (Taulukko 2).

Korrelaatiotarkastelun perusteella vetovoimaisuuteen vaikuttaa erityisesti vesistöjen läheisyys. Vesistöalueiden osuus kylämökkeilyalueesta sekä mökkien rantasijainti nousevat merkittäviksi tekijöiksi eri kokoluokan alueilla. Muista maisematekijöistä alueen metsäisyys saattaa vaikuttaa positiivisesti alueen vetovoimaisuuteen. Sen sijaan suurella maatalousmaan osuudella näyttäisi olevan päinvastainen vaikutus. Etenkin pienemmissä kylissä ja taajamissa, joissa maatalousalueiden osuus pinta-alasta on suuri, mökkitiheys, mökkien määrä ja uudisrakentaminen on keskimäärin hieman alhaisempaa.

Vetovoimaisuudesta kertovilla tekijöillä on yhteyttä myös alueen muun rakennuskannan määrään ja tiheyteen. Tyhjien rakennusten määrä näyttäisi korreloivan hieman mökkien määrän kanssa kaikenkokoisilla kylämökkeilyalueilla. Rakennus- ja mökkitiheyden yhteys kertoo siitä, että samat alueet ovat olleet vetovoimaisia sekä vakituiseen että vapaa-ajan asutuksen kannalta. Myös kaavoituksella on merkitystä niin että kaavoitetuilla alueilla mökkien määrä ja tiheys on kaavoittamattomia alueita suurempi.

Kyläalueilla mökkien määrä pinta-alaa kohti on kasvanut eniten alueilla, joilla mökkitiheys on ollut jo aiemmin korkea. Mökkien määrä on kasvanut myös alueilla, joilla mökkejä on runsaasti suhteessa asuttuihin taloihin ja jotka ovat vetovoimaisia mökkeilyalueita. Tämä kertoo matkailukeskusmökkien runsaasta rakentamisesta.

Erityisen vetovoimaisten alueiden paikantaminen

Korrelaatiotarkastelu kertoo siitä, millaiset tekijät vaikuttavat vetovoimaisuudesta kertoviin tekijöihin yleisesti koko Suomen kylämökkeilyalueilla. Alueilla on kuitenkin myös paikallisia ja alueellisia erityispiirteitä, jotka eivät erotu, kun tarkastellaan kaikkia kylämökkeilyalueita. Lisäksi on huomioitava, että kylämökkeily on keskittynyt merkittävä-

TAULUKKO 2. Kylämökkeilyalueiden vetovoimaisuuteen vaikuttavien tekijöiden korrelaatiotarkastelu. (N=5722) ** tilastollisesti merkitsevä, p<0,01, * tilastollisesti melkein merkitsevä, p<0,05

	Mökkiilukumäärä	Mökkitiheys	Mökkejä asuttuja asuntoja kohti	Mökkitiheyden muutos	2000-luvulla rakennettujen mökkien osuus	Mökkimäärän muutos
Enintään 200 metrin etäisyydellä rannasta sijaitsevien osuus	0,270(**)	0,417(**)	0,406(**)	0,086(**)	0,059(**)	0,034(*)
Kaava-alueella sijaitsevien mökkien osuus	0,194(**)	0,232(**)	0,181(**)	0,076(**)	0,02	0,063(**)
Matalousalueen osuus pinta-alasta	-0,129(**)	-0,231(**)	-0,235(**)	-0,080(**)	-0,028(*)	-0,065(**)
Metsäalueiden osuus pinta-alasta	-0,013	0,082(**)	0,172(**)	0,057(**)	0,045(**)	0,043(**)
Tyhjien asuinrakennusten tiheys	0,248(**)	0,198(**)	0,028(*)	-0,016	-0,039(**)	0,002
Vuokramökkien tiheys	0,301(**)	0,186(**)	0,184(**)	0,290(**)	0,115(**)	0,460(**)
Enintään 500 m etäisyydellä yleisestä tiestä tai kadusta sijaitsevien osuus	-0,062(**)	-0,173(**)	-0,179(**)	-0,013	-0,025	0,019
Kaupunkiseutudun lähivyöhykkeellä sijainti	0,102(**)	0,113(**)	0,068(**)	-0,013	-0,054(**)	-0,028(*)
Oman kunnan ulkopuolelta tulevien mökkimatkojen osuus	0,122(**)	0,105(**)	0,134(**)	0,025	-0,001	0,037(**)
Mökkitonttien mediaanikoko	0,011	0,046(**)	0,027(*)	0,078(**)	-0,007	0,046(**)
Asuttujen asuntojen tiheyden muutos	0,131(**)	0,045(**)	-0,055(**)	0,02	-0,009	0,025
Asuttujen asuntojen tiheys	0,142(**)	-0,007	-0,170(**)	-0,037(**)	-0,043(**)	-0,035(**)
Mökkimatkojen keskipituus	0,035(**)	0,004	0,015	0,079(**)	0,071(**)	0,124(**)

ti vain osalle alueista.

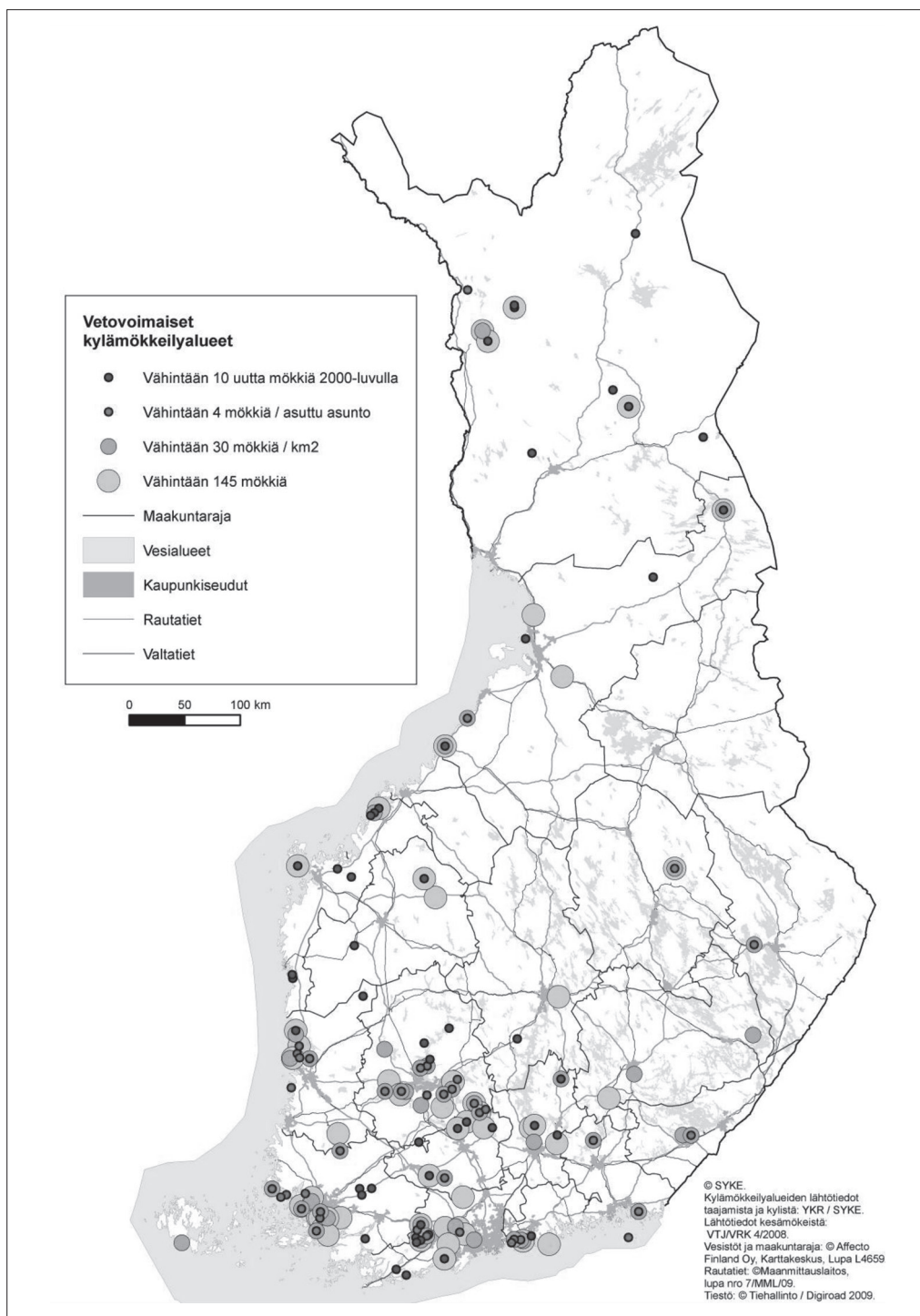
Tämän vuoksi tutkimuksessa tunnistettiin ja paikannettiin erityisen vetovoimaisia alueita ja pohdittiin vetovoimaisuuden syitä aluekohtaisesti. Valitsimme aineistosta edellä esiteltujen, vetovoimaisuudesta kertovien tekijöiden perusteella kustakin kokoluokasta parista kymmenestä sataan kylämökkeilyaluetta, joiden vetovoimaisuudelle pyrimme etsimään selityksiä. Korrelaatiotarkastelun ja ominaisuustietojen ohella hyödynsimme tarkastelussa erilaisia laadullisia aineistoja ja paikallistuntemusta.

Eri vetovoimaisuustekijöiden pohjalta tarkasteluun valikoitui runsaat 100 kylämökkeilyaluetta. Lukumääräisesti vetovoimaisia alueita on eniten Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä, Varsinais-Suomessa ja Uudellamaalla. Lisäksi vetovoimaisia alueita on pitkin Suomenlahden ja Pohjanlahden rannikkoa sekä Pohjois-Suomessa. Vähemmän erittäin vetovoimaisia kylämökkeilyalueita on itäisessä ja keskisessä Suomessa eli Järvi-Suomen alueella. (Kuva 1.)

Korrelaatiotarkastelussa havaittiin, että vetovoimaisuutta selittäviä tekijöitä ovat erityisesti vesistöjen läheisyys, kaupunkiseutujen läheisyys, hyvät liikenneyhteydet ja saavutettavuus, harrastusmahdollisuudet (matkailukeskukset) sekä kaavoituksen ja suunnittelun luomat mahdollisuudet rakentamiselle ja ympärivuotiselle asumiselle. Aluekohtaisessa tarkastelussa havaittiin kuitenkin, että useimmiten alueen suosiolle ei löydy yhtä selittävää tekijää, vaan vetovoimaisuudessa on usein kyse monen tekijän summasta. Tässä esittämiemme tarkastelujen perusteella voidaan karkeasti erottaa toisistaan seuraavat vetovoimaiset kylämökkeilyaluetyypit:

- Mukavuusmaisemat
- Kaupunkien läheiset maaseutualueet
- Suunnitellut mökkeilyalueet
- Matkailukeskukset

KUVA 1. Erityisen vetovoimaisia kylämökkeilyalueita

Mukavuusmaisemat

Vetovoimaiset kylämökkeilyalueet sijaitsevat useimmiten luonnonolosuhteiltaan houkuttelevissa ranta-, joki-, rannikko-, saaristo-, vaara- tai tunturimaisemissa. Näiden mukavuusmaisemien vetovoimaisuutta lisää vuodenaikojen vaihtelu ja sen tuomat erilaiset virkistytymismahdollisuudet. Kuten edellä on todettu, vapaa-ajan asukkaat haaveutuvat vesien äärelle aina kun se vain on mahdollista. Luonnonvesien käytännöllinen, virkistykseen ja maisemallinen arvo on suomalaisessa kulttuuriperinnössä syvään juurtunutta niin rannikkoseuduilla kuin sisämaassakin. Kalastus, veneily, saunominen, uiminen ja maiseman ihailu ovat suomalaisen mökkeilyn kulttuurisia kulmakiviä (Periäinen 2006).

Myös kylämökkeilyssä luonnonvesien vetovoima on varsin selkeästi nähtävissä. Sekä korrelaatiota että erityisen vetovoimaisia alueita tarkastellessamme rantojen läheisyys nousi keskeiseksi ja koko Suomen tasolla merkittäväksi vetovoimaisuuteen vaikuttavaksi tekijäksi. Mikäli kylän tai taajaman yhteydessä vain on ranta-alueita, alueen vapaa-ajan asunnot sijaitsevat usein niiden läheisyydessä. Eriytyisen vetovoimaisia mökkeilyn kannalta ovat eräänlaiset rantatihentymät. Nämä ovat kylämökkeilyalueita, joilla rantaviivaa on runsaasti esimerkiksi saarten tai kannaksen takia. Hyviä esimerkkejä rantatihentymistä ovat Satakunnassa sijaitseva Luvian Aspiskeri sekä Pohjois-Karjalassa sijaitseva Liperin Käsämän Venepohjan alue. Molempien alueiden mökkitiheys on maan korkeimpia, minkä ohella kesämökkien lukumäärä on moninkertainen vakituisesti asuttuihin asuntoihin verrattuna. Aspiskeri on Pohjanlahden rannikon saaristossa sijaitseva kylämökkeilyalue, jolla on kuitenkin maa-yhteys siltaa pitkin. Vastaavasti Venepohja on pinta-alaltaan varsin pieni kylämökkeilyalue, joka sijaitsee kahden järven rajaamalla kannaksella, jolla on myös pienempiä lampia.

Itäisessä ja keskisessä Suomessa, jossa on laajoja järviolueita, on runsaasti myös mukavuusmaisema-kohteita. Näillä alueilla vetovoimaisia kohteita ovat suurten selkien rannat sekä erityisen maisemalliset tai kirkasvetiset järviolueet. Sen sijaan Pohjanmaan maakunnissa sekä eteläisen Suomen viljelyseuduil-

la sisämaan vesistöjä ja etenkin laajoja vesialueita on vähemmän, jolloin pienempikin järviolue voi saavuttaa erikoisaseman. Hyvä esimerkki tällaisesta alueellaan vetovoimaisesta luontokohteesta on Lappajärvi. Maatalousvaltaisella Etelä-Pohjanmaalla Lappajärvi erottuu maisemallisesti ja järveä reunustaa tiheä mökkiasutus. Järven länsirannan Tarvolan ja Karvalan kyläalueilla mökkien määrä ja uudisrakentaminen 2000-luvulla ovat olleet maan kärkitasoa.

Kylän rakennettu ympäristö ja viihtyisä kylämiljöö ovat myös kylämökkeilyn vetovoimatekijöitä. Esimerkiksi Tammelan ylänköalueella sijaitsee useita vetovoimaisia kylämökkeilyalueita. Seutu on tunnettu luonnonkauniista ja jylhistä maisemistaan, mutta alueen kylissä on vetovoimaa myös rakennettuna kulttuuriympäristönä. Tammelan kylän läpi kulkee eräs maamme vanhimmista kauppateistä, Hämeen härkätie, ja kyläasutuksella on alueella pitkä historia (Vuoristo & Vesterinen 2009). Vaikka koko maan kattavissa tarkasteluissa kulttuurimaiseman merkitys ei nouse esille yhtä voimakkaana kuin vesistöjen merkitys, pohjautuu monen vetovoimaisen kyläalueen suosio osittain myös kulttuurimaisemaan. Valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi luokitellut alueet sijoittuvat etenkin Satakunnassa, Varsinais-Suomessa, Kanta-Hämeessä ja Uudellamaalla monin paikoin samoille seuduille kuin vetovoimaiset kylämökkeilyalueetkin. Lisäksi merkittäväksi luokiteltuja rakennetun kulttuuriympäristön kohteita on useilla vetovoimaisilla kylämökkeilyalueilla. Tästä käy esimerkkinä maailmanperintökohteeksi luokiteltu Verlan ruukkimiljöö (Ahola 2007). Verlassa ja sitä ympäröivällä kylämökkeilyalueella erityisesti mökkien tiheys ja suhde vakituiseen asutukseen ovat erittäin korkeat.

Kaupunkien läheiset maaseutualueet

Yleisesti kaupunkien lähiseuduille muodostuu vapaa-ajan asumisen viikonloppuvyöhyke, joka on erityisen intensiivistä mökkeilyaluetta (Vuori 1966; Müller 2004a; Gallent ym. 2005; Pitkänen 2008). Myös suurin osa kylämökkeilyalueista sijoittuu Suomessa suurten kaupunkien lähistölle ja

rannikon pikkukaupunkien liepeille. Turun, Helsingin ja Tampereen seuduilla vapaa-ajan asuminen on levinnyt rönsyillen ja runsaana kaupungin läheiselle maaseudulle muodostaen myös tiheitä kylämökkeilyalueita (Kuva 1).

Kaupunkiseuduilla lyhyet mökkimatkat mahdollistavat viikonloppumökkeilyn ja päiväkäynnit mökillä. Useimmilla kaupunkiseuduilla mökkimatkojen linnuntie-ettäisyyden mediaani on verrattain lyhyt, poikkeuksena pääkaupunkiseutu, jolla asuvilla mökkimatkat ovat keskimäärin muuta maata pitempiä ja suuntautuvat myös kauemmas Järvi-Suomeen ja rannikolle (Hiltunen & Rehunen 2014). Tässä tutkimuksessa käyttämämme aineiston mukaan mökkimatkojen pituus linnuntietä pitkin on koko maassa keskimäärin 87 kilometriä, ja kyliin ja taajamiin suuntautuvien mökkimatkojen osalta hieman lyhempi, keskimäärin 79 kilometriä (mediaani 39 km).

Vapaa-ajan asumisen voidaan katsoa keskittyvän kaupunkien lähialueille siinä määrin, että Suomessa ainakin suurimpien kaupunkiseutujen kohdalla voidaan puhua vapaa-ajan asutuksen ruuhkautumisesta. Vapaa-ajan asuntojen korkea kysyntä kaupunkiseuduilla ja niiden lähialueilla vaikuttaa yleisesti mökkien hintatasoon ja saatavuuteen. Omarantaisen ja kohtuuhintaisen vapaa-ajan asunon hankkimista pidetäänkin yleisesti hankalana eteläisessä Suomessa. Mökkien yhä parempi varustetaso nostaa niin ikään mökkien hintaa. Korkea hintataso ja kysyntä näyttäisivät siirtävän uusien mökkien rakentamista ja hankintaa yhä pohjoisemmaksi Ruuhka-Suomesta.

Lomakylät, mökkikylät ja muut suunnitellut mökkeilyalueet

Vaikka rantamökkeily omassa rauhassa on Suomessa kaikkein suosituin mökkeilyn muoto, on myös lomakylillä oma historiansa (Anttila 2008) ja niiden rakentaminen etenkin vuokra- tai osakeomistusperiaatteella on jatkuvassa kasvussa. Lomakyliden mökkeilyä tai kokonaisia lomakyläitä omistavat perinteisesti erilaiset yhdistykset, seurakunnat, säätiöt ja liitot, jotka tarjoavat jäsenilleen mahdollisuuden viettää mökkilomia tai -viikonloppuja. Suomen 498 700 kesämökistä noin 93 000 mökkiä on joko

perikuntien, yritysten, yhteisöjen tai ulkomaalaisten omistamia (Tilastokeskus 2014).

Varta vasten kaavoitetut ja suunnitellut mökkikylät yleistyvät nykyisin eri puolilla Suomea. Rakennuttajat vastaavat kasvavaan kysyntään: yhä useammat kotitaloudet kaipaavat kakkoskodeikseen valmiiksi rakennettuja vapaa-ajan asuntoja, jotka sijaitsevat palvelujen ja yhdyskuntatekniikan äärellä. Kiinnostusta lomakylässä mökkeilyyn nostavat lähiseudun harrastusmahdollisuudet (Rinne-Koski & Rantanen 2014). Mökkikylät voivat sijaita maaseudulla tai taajamien kyljessä. Esimerkiksi Karjalohjalla ja Luopioisissa markkinoidaan eläköityville ja ikääntyville vapaa-ajan asukkaalle mummonmökkikylää huolettomaan vapaa-ajan asumiseen. Pitkin Itä- ja Kaakkois-Suomea on ollut vireillä mökkikylähankkeita, jotka ovat usein venäläisvetoisia investointeja ja joiden vetovoima lomanviettopaikkoina perustuu matkailu- ja ravitsemispalveluihin. Tämän tutkimuksen aineistossa myös osa loma-asunotomessualueista näyttäytyi vetovoimaisina mökkitihentyminä. Loma-asunotomessuja on Suomessa järjestetty vuodesta 2000 lähtien Ähtärissä, Jämsässä, Savonlinnassa, Kurussa, Hartolassa, Paraisilla, Lieksassa, Porissa, Mäntyhajulla, Lappeenrannassa ja Kalajoella (Suomen Asunotomessut 2014).

Matkailukeskukset

Suomessa lomarakentaminen matkailukeskuksiin alkoi toden teolla 1980-luvulla ja on siitä lähtien ollut voimakkaassa kasvussa (Kauppila 2006). Uusia mökkeilyalueita on rakennettu 2000-luvun alusta lähtien voimakkaimmin pohjoisen Suomen matkailukeskusten lähettöyville (Tuulentie 2007). Matkailukeskusten läheinen mökkikanta koostuu pitkälti asunto- tai kiinteistöosakeyhtiöpohjaisista ja yritysten lomarakennuksista, vuokramökkeistä ja lomaosakeista.

Matkailukeskusten mökkikylät ovat usein muita mökkitihentymiä tiiviimpiä. Yleinen piirre on, että mitä kauempana isoista kaupunkikeskuksista matkailukeskus sijaitsee, sitä suurempi on sen majoituskapasiteetti ja ympärille rakentunut mökkikeskittymä, tai ainakin sitä selvemmin se erottuu ympäristöstään omana aluetyypinään.

Matkailukeskuksissa ja niiden lähellä tapahtuva mökkeily poikkeaa monin tavoin muusta mökkeilystä. Matkailukeskukset sijaitsevat usein suhteellisen kaukana asutuskeskuksista ja niille on tyypillistä, että ne tarjoavat sellaisia harrastusmahdollisuuksia, joita ei välttämättä löydy muualta. Tällaisia ovat esimerkiksi suuret, korkeuseroltaan ja pituudeltaan mittavat laskettelurinteet, laajat latuverkostot ja erämaiset retkeilyreitistöt. Matkailukeskusmökkit ovat ainakin sesonkiaikana huomattavasti keskimääräistä mökkiä aktiivisemmassa käytössä. Yhä useammin matkailukeskusmökki on kolmas koti, joka on hankittu kesämökin lisäksi, erityisesti harrastuksen mahdollistamiseksi (Tuulentie 2007).

Yhteenveto

Tässä katsauksessa tarkastelimme kylämökkeilyä eli kyliin ja taajamiin sijoitettavaa vapaa-ajan asuamista Suomessa. Määrittelimme kylämökkeilyn alueellisia piirteitä ja kartoitimme vetovoimaisia kylämökkeilyalueita. Tutkimusaineistona käytimme väestötietojärjestelmän vapaa-ajan asuntoja

koskevia rakennus- ja koordinaattitietoja, jotka yhdistettiin yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän paikkatietokantaan (YKR). Kylämökkeilyalueiden vetovoimaisuuden alueellisina kriteereinä käytimme vapaa-ajan asuntojen lukumäärää, mökkien ja vakituisten asuntojen lukumäärän suhdetta, uusien mökkien lukumäärää sekä mökkikannassa tapahtuneita muutoksia. Tehtyjen tarkastelujen pohjalta vetovoimaiset kylämökkeilyalueet voidaan erotella neljään tyyppiin: mukavuusmaisema-alueisiin, kaupunkien lähialueisiin, erityisesti mökkeilyä varten suunniteltuihin alueisiin sekä matkailukeskuksiin.

Mukavuusmaisema-alueet ovat kylämökkeilyn osalta ranta-asutuksen tihtentymiä sekä alueellisesti merkittäviä luontokohteita, kuten esimerkiksi yksittäisiä järviä kyläalueilla. Yleisesti voidaan todeta, että kylämökkeilyn mukavuusmaisemaan kuuluu luonnonympäristön ohella myös kulttuuriympäristö. Kylämökkeily näyttäisi olevan vetovoimaisinta silloin, kun alue on sekä rakennetulta että luonnonympäristöltään puoleensavetävä. Kaupunkien lähialueille on historian saatossa muodostunut ranta-alueiden tihtentymiä, joihin on kehitty-

Levi

Tyypillinen matkailukeskusmökkeilyalue on Levi, jossa on viime vuosina järjestetty jopa maailmancupin pujottelukilpailuja. Tämä yksi Suomen suurimmista ja merkittävimmistä hiihtokeskuksista on alun alkaen syntynyt Sirkan kylän yhteyteen, mutta nykyisellä rakenteella ei ole enää juurikaan tekemistä vanhan kylän kanssa. Nykyisin voidaan tulkita Levin olevan koko lailla muusta seudun yhdyskuntarakenteesta erillään oleva matkailukeskus. Vaikka näin olisikin, ovat nykyiset toiminnot kuitenkin ylläpitäneet ja jopa houkutelleet alueelle vakituista asutusta (Kauppila & Rusanen 2009). Nykyistäkään Levin / Sirkan kylää ei näin ollen voitane pitää pelkästään matkailukeskuksena,

ainakaan jos sillä tarkoitetaan puhtaasti matkailun piirissä toimivaa palvelu- ja elinkeinorakenteen keskittymää.

Levin rakennuskanta on keskittynyt suurimpien teiden läheisyyteen ja kiertyy laskettelukeskuksen ympärille. Hotellien ja vuokramökkien sijainti on varsin keskittynyt, yksityisten omistamia mökkejä on sijoittunut alueelle hieman hajanaisemmin. Mökkikannasta (myös yksityisiä rekisteröidyistä mökeistä) suuri osa lienee ainakin osan vuotta vuokrakäytössä. Tilastojen mukaan alueella on myös jonkin verran tyhjiä asuinrakennuksia. Suuri osa rakennuskannasta on tällä vuosituohannella valmistunutta.

nyt vapaa-ajan asutusta pysyvän asutuksen lomaan. Etenkin suurten kaupunkien takamailla vapaa-ajan asutus on levinnyt jo hyvin varhain. Näin on muodostunut mökkeilyn vanhimpia ja vakiintuneimpia alueita. Ranta-alueille ja myös kuivalle maalle, kuitenkin useimmiten rantojen läheisyyteen, kaavoitetaan ja toteutetaan nykyisin yhä enemmän mökkikylä. Lomakylät, mökkikylät ja muut suunnitellut mökkeilyalueet erottuvat tutkimusaineistossa erillisinä tihentyminä. Tällaiset mökkikylät tukeutuvat usein olemassa olevan taajaman tai kylän palveluihin ja infrastruktuuriin. Uusinta mökkirakentamisen keskittymistä edustavat matkailukeskukset, jotka kasvavat vauhdilla ja joihin rakennetaan nykyisin suurin osa uusista mökeistä.

Tässä katsauksessa olemme tarkastelleet maaseudun muun asutusrakenteen – kylien ja taajamien – yhteyden sijoittuvaa kylämökkeilyä. Myös itse vapaa-ajan asutus saattaa kuitenkin muodostaa aivan yhtä tiiviisti rakennettuja alueita kuin kyläasutus. Tällaisista alueista voidaan muodostaa kylämäisiä mökkitihentymiä vastaavalla tavalla kuin kylämökkeilyalueista. Varsinaiset kylämökkeilyalueet ja kylämäiset mökkitihentymät menevät varsinkin reuna-vyöhykkeidensä osalta usein limittäin, ja osa mökeistä sijaitsee sekä kylämökkeilyalueella että kylämäisen mökkitihentymän yhteydessä. Jos nämä vapaa-ajan asutuksen muodostamat mökkitihentymät huomioitaisiin taajamien ja kylien muodostamisessa, alueista tulisi huomattavasti nykyistä laajempia. Kylämäisten mökkitihentymien tarkastelu muodostaakin oman tutkimuskohteensa ja vertailuaineiston suhteessa maaseudun vakituiseen asutukseen kiinnittyviin kylämökkeilyalueisiin. Kun vapaa-ajan asuminen alkaa muistuttaa yhä enemmän vakituista asumista, on tarvetta pohtia myös uudenlaisia rajaamistapoja maaseutualueille.

Kylämökkeily-ilmioon liittyy läheisesti myös maaseudun tyhjien asuntojen käyttö vapaa-ajan asumiseen. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuoden 2012 lopussa noin 286 000 asuntoa vailla vakinaisia asukkaita ja näistä erillisiä pientaloja 114 000 (SVT 2013). Noin 73 prosenttia vähintään kolme vuotta tyhjiillään olleista erillispientaloista sijaitsee haja-asutusalueella ja 20 prosenttia maaseudun taajamissa (Sikiö ym. 2014, 47). Tyhji-

vasti yleisempää kuin kesämökkien. Sikiön ym. (2014) tyhjien asuintalojen omistajille tekemän kyselyn perusteella valtaosaa (70,4 %) asuinrakennuksista käytetään vapaa-ajan asumiseen. Tyhjiksi rekisteröidyt asuintalot muodostavat siten oman merkittävän kesämökkikantansa erityisesti kyläalueille. Tyhjiä asuinrakennuksia tulisikin jatkossa tarkastella osana kylämökkeily-ilmiota ja laajemmin osana maaseutuasumista.

Kiitokset

Kylämökkeilyyn liittyvää tutkimusta on tehty Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän rahoittamassa tutkimushankkeessa ”Eheyttävä kylämökkeily” sekä Suomen Akatemian rahoittamassa konsortiohankkeessa ”Asumisen monipaikkaisuus ja arkielämä vapaa-ajan ympäristöissä” (HOBOn hanke SA 255424).

LÄHTEET

- Ahlqvist, Kirsti, Minna Santavuori, Pekka Mustonen, Ilmo Massa & Arja Rytkönen 2008. Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuus (VA-PET) – Mökkeily elämäntapana ja ekotehokkaiden käytäntöjen hyväksyttävyyys. Työtehoseuran raportteja ja oppaita 36, Nurmijärvi. Saatavissa: http://www.tts.fi/images/stories/tts_julkaisut/tr36.pdf [Viitattu 5.8.2014]
- Aho, Seppo & Heli Ilola 2004. Maaseutu suomalaisten asenteissa, toiveissa ja kokemuksissa. Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 2, Rovaniemi.
- Aho, Seppo & Heli Ilola 2006. Toinen koti maalla? Kakkosasuminen ja maaseudun elinvoimaisuus. Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 6, Rovaniemi.
- Ahola, Niina 2007. UNESCO:n maailmanperintökohde Verlan puuhiomo ja pähvitehdas. Muuttuva Matkailu 2/2007: 7–12.
- Anttila, Anu-Hanna 2008. Mökkeily. Teoksessa Häggman, Kai ym. (toim.). Suomalaisen arjen historia. Hyvinvoinnin Suomi. WSOY, Porvoo. 177–183.
- Gallent, Nick, Alan Mace & Mark Tewdwr-Jones 2005. Second Homes. European Perspectives and UK Policies. Ashgate, Aldershot.
- Hall, C. Michael & Dieter K. Müller 2004. Introduction: Second Homes, Curse or Blessing? Revisited. Teoksessa Hall, C. Michael & Dieter K. Müller (toim.). Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground. Aspects of Tourism 15.

- Clevedon: Channel View Publications. 3–14.
- Helminen, Ville & Mika Ristimäki 2008. Kyläasutuksen kehitys kaupunkiseuduilla ja maaseudulla. Suomen ympäristö 24/2008. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Hiltunen, Mervi J. 2007. Environmental Impacts of Rural Second Home Tourism. Case Lake District in Finland. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 7(3): 243–265.
- Hiltunen, Mervi J., Kati Pitkänen, Mia Vepsäläinen & C. Michael Hall 2013. Second home tourism in Finland – Current trends and eco-social impacts. Teoksessa Roca, Zoran (toim.). *Second Home Tourism in Europe: Lifestyle Issues and Policy Responses*. Ashgate, Farnham. 165–198.
- Hiltunen, Mervi J. & Antti Rehunen 2014. Second home mobility in Finland: Patterns, practices and relations of leisure oriented mobile lifestyle. *Fennia* 192(1): 1–22.
- Hirvonen, Jukka & Sari Puustinen 2008. Vapaa-ajan asumisen uudet tuulet. Suomalaisten näkemyksiä vapaa-ajan asumisesta. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 94. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Kauppila, Pekka 2006. Matkailukeskukset, vapaa-ajanrakennukset ja kehitysprosessi: tarkastelussa Levi, Ruka, Saariselkä ja Ylläs. Teoksessa Leinonen Riikka, Pirkko Siikamäki, Katja Kangas & Pekka Kauppila. *Matkailukehityksestä aluekehitykseen. Naturopolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, tutkimuksia 1/2006*: 69–109.
- Kauppila, Pekka & Jarmo Rusanen 2009. A Grid Cell Viewpoint to Resorts: Case Studies in Northern Finland. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 9(1): 1–21
- Kietäväinen, Asta & Seija Tuulentie 2014. Muutto vapaa-ajan asunnolle – Unelman täyttymys vai taistelu byrokratiasta vastaan? *Maaseudun uusi aika* 22(2): 20–33.
- Koski, Kimmo 2007. Vakituisten ranta-asutuksen kuntataloudelliset vaikutukset. Suomen ympäristö 38. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2007. *Asuinmaaseutu 2007–2010. Maaseutuasumisen kehittämissuunnitelma. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 2/2007*. Saatavissa: http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/58/YTR_2_2007.pdf. [Viitattu 5.8.2014].
- Müller, Dieter K. 2004a. Mobility, Tourism, and Second Homes. Teoksessa Lew, Alan A., C. Michael Hall, & Allan M. Williams (toim.). *A Companion to Tourism*. Cornwall: Blackwell. 387–395.
- Müller, Dieter K. 2004b. Second homes in Sweden: Patterns and Issues. Teoksessa C. Michael Hall, & Dieter K. Müller (toim.). *Tourism, Mobility and Second Homes: Between Elite Landscape and Common Ground*. Clevedon: Channel View Publications. 245–258.
- Müller, Dieter K. 2005. Second home tourism in the Swedish mountain range. Teoksessa C. Michael Hall & Stephen Boyd (toim.). *Nature-based Tourism in Peripheral Areas: Development or Disaster?* Clevedon: Channel View Publications. 133–148.
- Nieminen, Markku 2009. Kesämökkibarometri. Tilastokeskus & Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavana: http://www.tem.fi/files/22175/Mokkibaro08_raportti.pdf. [Viitattu 5.8.2014].
- Periäinen, Karoliina 2006. The Summer Cottage. A Dream in the Finnish Forest. Teoksessa Norman McIntyre, Daniel R. Williams & Kevin McHugh (toim.) *Multiple Dwelling and Tourism. Negotiating Place, Home and Identity*. Cabi, Wallingford. 103–113.
- Pitkänen, Kati 2008. Second Home Landscape. The Meaning(s) of Landscape for Second Home Tourism in Finland. *Tourism Geographies* 10(2): 169–192.
- Pitkänen, Kati 2011. Mökkimaisema muutoksessa. Kulttuurimaantieteellinen näkökulma mökkeilyyn. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 31. University of Eastern Finland, Joensuu.
- Pitkänen, Kati 2012. Mökkeily muuttuu – mielikuvat säilyvät. *Puheenvuorot. Maaseudun uusi aika* 20(1): 50–54.
- Pitkänen, Kati 2013. Vapaa-ajan asumisen muutos nostaa esille tarpeen tarkastella asumisen monipaikkaisuutta. *Hyvinvointikat-saus 2/2013*, Tilastokeskus.
- Pitkänen, Kati & Mia Vepsäläinen 2005. Mökille hommiin ja hiljaisuuteen – mökkeilymotiivista. Teoksessa: Pitkänen, Kati & Ruut Kokki (toim.). *Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen Järvi-Suomessa*. Joensuun yliopisto, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus, julkaisuja 11. 161–186.
- Pitkänen, Kati & Mia Vepsäläinen 2008. Foreseeing the Future of Second Home Tourism. Case Finnish Media and Policy Discourse. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 8(1): 1–24.
- Pyy, Ilkka 2014. Mökkeily, mökkeily, mökkeily – Mäntyharjun kehittämisen haasteet. *Maaseudun uusi aika* 22(2): 56–65.
- Rehunen, Antti, Manu Rantanen, Ilkka Lehtola & Mervi J. Hiltunen 2012 (toim.). *Palvelujen saavutettavuus muutoksessa. Maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 88. Saatavissa: <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja88.pdf> [Viitattu 3.8.2014].
- Rinne-Koski, Katja & Manu Rantanen 2014. Kuortaneen puutarhamökköily muutoksen peilinä. *Maaseudun uusi aika* 22(2): 5–19.
- Roca, Zoran 2013 (toim.). *Second Home Tourism in Europe: Lifestyle Issues and Policy Responses*. Ashgate, Farnham.
- Rytkönen, Arja & Anna-Maija Kirkkari 2010 (toim.). *Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuus*. Suomen ympäristö 6/2010. Rakennettu

- ympäristö. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Sihvonen, Jukka, Tuija Mononen & Rauno Sairinen 2013. Kirkonkyläen mahdollisuudet ja eheyttävä yhdyskuntasuunnittelu. Suomen ympäristö 11/2013, Rakennettu ympäristö. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Sikiö, Maija, Kati Pitkänen & Antti Rehunen 2014. Tyhjäät asuinrakennukset osana asumisen maaseutua. Maaseudun uusi aika 22(2): 43–55.
- Suomen Asuntomessut 2014. Kotisivut, <http://www.asuntomessut.fi/menneet-messut/menneet-asuntomessut>. [Viitattu: 29.7.2014].
- SVT 2013. Suomen Virallinen tilasto: Tilastotietokanta. Asunnot ja asuinolot. Asunnot (lkm) talotyypin, käytössäolon ja rakennusvuoden mukaan 31.12.2012. Saatavissa: http://193.166.171.75/Database/StatFin/asu/asas/_fi.asp. [Viitattu 7.5.2012].
- TEM 2014. Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä YTR. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 9/2014. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/38887/TEMjul_9_2014_web_25022014.pdf [Viitattu: 4.8.2014].
- Tiihonen, Arja 2013. Mökkeilystä vastapainoa arjen asumiselle. Hyvinvointikatsaus 2/2013, Tilastokeskus. Saatavissa: http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-06-03_002.html?s=0 [Viitattu 4.8.2014]
- Tilastokeskus 2009. Suomen virallinen tilasto (SVT): Rakennukset ja kesämökit. Kesämökit 2008. Saatavissa: http://tilastokeskus.fi/til/rakke/2008/rakke_2008_2009-12-21_kat_002_fi.html [Viitattu: 30.7.2014].
- Tilastokeskus 2014. Suomen virallinen tilasto (SVT): Rakennukset ja kesämökit. Asuminen 2014. Saatavissa: http://tilastokeskus.fi/til/rakke/2013/rakke_2013_2014-05-23_fi.pdf. [Viitattu: 30.7.2014].
- Tuulentie, Seija 2007. Settled Tourists: Second Homes as a Part of Tourist Life Stories. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 7(3): 281–300.
- Vepsäläinen, Mia & Antti Rehunen 2009. Lomalla kylän lomassa? Kylämökkeilyn rajaaminen, nykytila ja muutokset. *Matkailututkimus* 5(2): 43–56.
- Vuori, Olli 1966. Kesähuvilanomistus Suomessa. Kartoittava tutkimus kesäasuksesta ja huvilanomistuksesta taloudellisena ilmiönä. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja C 3.
- Vuoristo, Kai-Veikko & Nina Vesterinen 2009. Lumen ja suven maa. Suomen matkailumaantiede. WSOYpro, Helsinki.
- Ympäristöministeriö 2005. Rantojen maankäytön suunnittelu. Ympäristöopas 120. Edita Prima, Helsinki.

